

УДК 378.147:614.253.4:355.48(477)
DOI <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2025-2-24>

Андрій ФЕДОСОВ

доктор фармацевтичних наук, професор, директор Інституту медичних та фармацевтичних наук,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», fedosov.a@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1180-9836

Олег САВЧУК

доктор медичних наук, професор, декан медико-стоматологічного факультету Інституту медичних
та фармацевтичних наук, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», kab413@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5771-3990

Руслан ЯКИМЕНКО

доцент кафедри стоматології, PhD, ПЗВО «Харківський інститут медицини та біомедичних наук»,
yakymenko.rus@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8260-1560

**ОСОБЛИВОСТІ ОФЛАЙН-НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕДИКО-СТОМАТОЛОГІЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ ІМФН МАУП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Постановка проблеми. З початком повномасштабної війни в Україні вища медична освіта зазнала кардинальних змін. Стоматологічні факультети особливо потребують офлайн-підготовки, оскільки дистанційні формати не забезпечують набуття необхідного рівня клінічних навичок.

Аналіз досліджень. За даними ВООЗ (2022), AMEE (2023) та WFME, безперервність клінічної практики є ключовою для якості медичної освіти навіть у кризових умовах. Вітчизняні роботи відзначають психоемоційне виснаження здобувачів вищої освіти та втрати матеріально-технічної бази.

Мета. Виявлення та аналіз особливостей офлайн-навчання здобувачів вищої освіти стоматологічних факультетів під час воєнного стану.

Матеріали і методи. Контент-аналіз документів МОН України та МОЗ України, онлайн-анкетування 212 студентів МАУП (2023–2024), фокус-групові інтерв'ю з 11 викладачами, міжінституційний аналіз, статистична обробка (SPSS v.25).

Результати. Найпоширеніші бар'єри: логістика (64%), обмежений доступ до клінічної бази (64%), психоемоційне виснаження (51%), повітряні тривоги (60%), руйнування інфраструктури (48%). 72% студентів позитивно оцінили симуляційне навчання, але 51% визнали bedside-практику незамінною.

Висновки. Офлайн-навчання є незамінним елементом у підготовці лікарів-стоматологів. Необхідно розвивати симуляційні центри, забезпечити фінансування безпечних кластерів та включати психоемоційну підтримку здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: воєнний стан, медична освіта, стоматологія, офлайн-навчання, адаптивні стратегії.

**Andrii Fedosov, Oleg Savchuk, Ruslan Iakymenko. FEATURES OF OFFLINE TRAINING OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS OF THE MEDICAL AND DENTAL FACULTY OF IMPH MAUP IN THE CONDITIONS OF
MARTIAL LAW**

Problem statement. Since the beginning of Russia's full-scale aggression against Ukraine, higher medical education has undergone fundamental transformations. Dental faculties are especially dependent on offline training, as clinical competencies cannot be fully achieved online.

Analysis of research. According to WHO (2022), AMEE (2023), and WFME, maintaining clinical practice continuity is vital under crisis conditions. Ukrainian studies highlight psycho-emotional exhaustion of students and loss of simulation laboratories.

Purpose. To identify and analyze the peculiarities of offline training of dental students under martial law in Ukraine.

Materials and methods. Content analysis of documents (Ministry of Education and Science, Ministry of Health, WHO), online survey of 212 students of MAUP (2023–2024), focus groups with 11 lecturers, inter-institutional comparison, statistical analysis (SPSS v.25).

Results. Main barriers: logistics (64%), limited access to clinical bases (64%), psycho-emotional stress (51%), air raid alarms (60%), infrastructure destruction (48%). 72% of students rated simulation training as effective, but 51% stated that bedside practice is irreplaceable.

Conclusions. Offline education remains essential for dental training. There is a need to develop simulation centers, ensure funding of safe educational clusters, and integrate psycho-emotional support into curricula.

Key words: martial law, medical education, dentistry, offline learning, adaptive strategies.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України в лютому 2022 року вітчизняна система вищої освіти опинилася в умовах глибокої трансформації. Особливої уваги потребує вивчення адаптаційних механізмів, які були запроваджені на медико-стоматологічних факультетах, де освітній процес неможливо повністю перевести у дистанційний формат через необхідність клінічної та практичної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними ВООЗ (2022) та Європейської асоціації медичної освіти (АМЕЕ, 2023) підготовка майбутніх лікарів у кризових умовах повинна забезпечувати неперервність та якість клінічного компоненту. Рекомендації WFME підкреслюють необхідність збереження практичної складової навіть у надзвичайних ситуаціях. Кузнецова (2023) відзначає психоемоційну вразливість здобувачів вищої освіти, що підтверджує актуальність нашого дослідження.

Мета статті. Виявлення та аналіз особливостей офлайн-освітнього процесу здобувачів вищої освіти на стоматологічних факультетах в умовах воєнного стану, визначення бар'єрів та ефективних адаптивних стратегій.

Виклад основного матеріалу дослідження

Методи:

1. Контент-аналіз нормативної бази (МОН, МОЗ, ВООЗ, Єврокомісія, WFME).
2. Онлайн-анкетування 212 студентів МАУП (2023–2024).

Література:

1. AMEE. Medical education in conflict zones: strategic policy brief. 2023.
2. Diasemidze E., Obidnyak V., Savchuk O., Taravneh Sh., Yakymenko R. Offline medical education in Ukraine during martial law: institutional challenges. *Journal of Medical Education Studies*. 2024.
3. European Commission. Health and education in crisis situations: analytical report. Brussels, 2023.
4. Міністерство освіти і науки України. Аналіз функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. Київ, 2023.
5. Міністерство охорони здоров'я України. Методичні рекомендації щодо клінічної підготовки студентів медичних факультетів. Київ, 2023.
6. Українська асоціація медичної освіти. Рекомендації щодо клінічної підготовки в умовах надзвичайного стану. Київ, 2024.
7. WHO. Medical education in emergencies: maintaining quality in crisis. World Health Organization, 2022.
8. WFME. Standards in medical education under emergency conditions. 2022.
9. Кузнецова І.О. Психоемоційна стійкість студентів-медиків у кризових умовах. *Медична освіта*. 2023. №2(101). С. 34–40.
10. AMEE & WFME. Simulation training in medical education: global review. 2023.

Дата надходження статті: 30.07.2025

Дата прийняття статті: 20.08.2025

Опубліковано: 14.11.2025

3. Фокус-групові інтерв'ю з викладачами (11 осіб, 5 кафедр).

4. Порівняльний аналіз з іншими ЗВО (НМУ, БДМУ).

5. Статистична обробка (ρ Спірмена, U-критерій Манна–Уїтні, $p < 0,05$).

Результати:

– 47,6% здобувачів вищої освіти повідомили про неможливість доступу до клінічної бази.

– 38% мали ознаки тривожності за шкалою HADS.

– 72% високо оцінили симуляційне навчання, але 51% визнали контакт із пацієнтом незамінним.

– Основні бар'єри: логістика (64%), повітряні тривоги (60%), руйнування інфраструктури (48%).

– В окремих ЗВО заняття проводилися в укриттях із автономним живленням.

Обговорення. Офлайн-навчання в умовах воєнного стану демонструє гнучкість і стійкість, але супроводжується серйозними психоемоційними викликами. Blended learning і симуляційні методи частково компенсують втрати, проте потрібна державна підтримка та психосоціальна допомога.

Висновки і перспективи:

1. Офлайн-навчання залишається незамінним у медичній освіті.

2. Необхідні гнучкі фінансові механізми для безпечних освітніх кластерів.

3. Важливо впровадити національні програми психологічної підтримки здобувачів вищої освіти.

4. Перспективним є розвиток симуляційних центрів та мобільних клінік.